

НАКОНЕЧНА Ю. С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ЕМОЦІЇ “ГНІВ” У ВІРШОВАНОМУ ДИСКУРСІ ДЛЯ ДІТЕЙ: ФОНЕТИЧНИЙ ВИМІР

Статтю присвячено дослідженню фонетичних засобів концептуалізації емоції “гнів” в американському віршованому дискурсі для дітей. У роботі здійснюється аналіз звукової форми емотивної лексики, що позначає “гнів”, та виокремлюються основні засоби репрезентації іконічної фоносемантики цієї емоції.

Ключові слова: концептуалізація, емоція, фоносемантика, віршований дискурс для дітей.

В статье рассматриваются фонетические средства концептуализации эмоции “гнев” в американском стихотворном дискурсе для детей. Исследуется звуковая форма эмотивной лексики, которая вербализирует эмоцию “гнев”, и выделяются основные средства репрезентации иконичной фоносемантики этой эмоции.

Ключевые слова: концептуализация, эмоция, фоносемантика, стихотворный дискурс для детей.

This article is devoted to the study of phonetic means of conceptualization of the emotion “anger”. The research is conducted on the material of American versified discourse for children. The vocalization of emotive lexis denoting “anger” is analysed and the principle means of representation of its iconic phonosemantics are distinguished.

Key words: conceptualization, emotion, phonosemantics, versified discourse for children.

Метою цієї статті є встановлення особливостей концептуалізації емоції “гнів” на фонетичному рівні.

Об’єктом дослідження є емотивна лексика, що позначає “гнів”, а **предметом** – її звукова форма.

У даній роботі висунута спроба виявити взаємозв’язок звукової форми та змісту емотивної лексики на позначення “гніву” у віршованому дискурсі для дітей. Когнітивно-дискурсивний підхід дослідження вписує його в парадигму сучасних філологічних студій та зумовлює його **актуальність і новизну**.

Матеріал дослідження представлений віршованими творами для дітей американського поета-лауреата Джека Прелуцького.

Звук – це акустико-фізіологічне явище, за допомогою якого людина артикулює свої емоції та почуття, виражає своє розуміння певних предметів та явищ оточуючої дійсності. Являючи собою результат відображення об’єктивної реальності, звук є поєднанням

форми і змісту, повідомленням адресанта, яке інтерпретується адресатом у процесі розмови.

Питання зв'язку форми та змісту слів і звуків цікавило дослідників ще з часів Платона (діалог “Кратіл”). Явище фоносемантики досліджували В. фон Гумбольдт, Л. Блумфілд, О. Єсперсен, С. Ертель, Ж. Женет, Р. Якобсон та інші. На початку ХХІ століття з'являються нові праці в галузі фоносемантики, зокрема роботи Дж. Гілберта, М. Магнус, Л. П. Прокоф'євої, В. В. Левицького та інших.

Так, Дж. Гілберт у своїй статті зазначає, що в еволюції видів “інформуюча функція вокалізації звукової форми передувала її означальній функції як слова” [1], тобто у комбінацію звуків кожного окремого слова спочатку був закладений зміст, який розумівся адресатами повідомлення шляхом сприйняття його звукової форми, у якій кожен звук мав певне значення, а вже потім слова стали фігурувати в іпостасі символів і почали виконувати роль знаків-посередників у відображенні об'єктивної дійсності крізь призму суб'єктивності людського сприйняття.

Подібно до жестів та міміки, фонетична інформація сприймається підсвідомо і виконує смислотворчу функцію. І якщо явища і предмети можуть набувати різного значення, у залежності від ефекту, який вони на нас здійснюють, то звукова форма назв цих явищ та предметів, за Дж. Гілбертом, впливає на нас завжди однаково: “значення звуків назви слів – не змінне з часом” [1].

М. Магнус досліджує звуковий символізм англійських приголосних, визначає семантичні особливості кожного окремого звука та створює семантичну класифікацію приголосних [1; 2].

В. В. Левицький на основі ґрунтовних експериментів устанавлює звуковий символізм голосних та приголосних у генетично споріднених та неспоріднених мовах [4].

Проаналізувавши звукову форму лексичних одиниць, що вербалізують емоцію гніву в американському віршованому дискурсі для дітей, визначимо особливості концептуалізації даної емоції на фонетичному рівні.

У лінгвістичному матеріалі розміром 132847 знаків виявлено фрагменти кількістю 2237 знаків, у яких описується та виражається емоція гніву. За даними звукового аналізу, найчастотнішими

приголосними звуками є “r” – 157 вживань, “s” – 137 вживань та “d” – 106 вживань. Розглянемо особливості інформаційного навантаження кожного з найчастотніших звуків у контексті вираження емоції гніву.

Наймаскулінніший із усіх приголосних, звук “r” являє собою “енергію у чистому вигляді” [2]. Нагромадження цього звуку створює ефект нестриманості та нетерпеливості, притаманної емоції гніву: *if you take your mother angry, / she will bite your tiny nose.*

Гаркітливий звук “r” передає невдоволення, яке на фонетичному рівні виражається шумливим гуркотом: *Her rage was unabated, / it appeared she'd never quit, / in fact, she seemed to savor / every second of her fit; “Unseemly!” screamed the eagles, / the lions roared with wrath; a gremlin that rages and raves; “Repellant!” puled a puma; “Disgraceful!” gabbed the gibbons, / “Barbaric!” boomed a bear, / “Distressing!” wept a leopard, / the ferrets fumed, “Unfair!”*

Потужний і нестримний, звук “r” ініціює небувалий рух, який нерідко призводить до руйнації: *The Dancing Hippopotami / then flew into a rage, / for on their final pirouette, / they crashed right through the stage; She seemed to be beside herself, / she raced around the room, / she roared so loud, the neighbors thought / they'd heard a sonic boom.*

Йдучи слідом за голосним, “r” виражає повну безконтрольність та вибуховість емоції “гніву”: *Belinda Blue was furious, / she fumed, “I'm really mad! / This is the worst experience / that I have ever had.” // It was woefully apparent / they would always disagree / which possessed the greater prowess, / might, and sheer ferocity; I'm filled with trepidation / mixed with downright misery, / convinced that the librarian / is furious with me.*

Звук “s” уособлює “життєву силу”. Він сильний, небезпечний і швидкий: *they snapped their fearsome jaws; they snorted in defiance; the skunks were incensed.* Алітерація звуку “s” передає енергійність та стрімкість розкриття емоції гніву: *She seemed to be beside herself, / she raced around the room; in fact, she seemed to savor / every second of her fit; I'm the Disputatious Deeble, / disharmonious and cross.* У цьому аспекті “s” співпадає із звуком “t”, для якого також характерне вираження руху: *the tigers lost their tempers.*

Сполучаючись з іншими звуками, “s” створює ефект сили і рвучкості, що безпомилково передає зміст і характер вираження

емоції гніву: “*Disgraceful!*” *gabbed the gibbons*; “*Distressing!*” *wept a leopard*; *the donkeys were disgusted*; “*Unseemly!*” *screamed the eagles*. “S” підсилює якість висловлювання, інтенсифікує перебіг процесу: *my stare is so cold it turns water to ice*.

На противагу вибуховому “r” та стрімкому “s”, дентальний “d” притишує і приглушує: *They glared with pure malevolence, / for neither could disguise / it despised its mighty rival – / fury filled their fiery eyes*. Звук “d” у сильній позиції у дієсловах “*disguise*” і “*despised*” виражає можливість стримання емоції, переживання її всередині.

Применшуючи силу, затьмарюючи світло, приглушаючи звук, “d” наділяє лексеми із позитивною конотацією негативною: *disgraceful, displeasure, disharmonious*.

Беручи участь у звуковому оформленні слова, звук “d” виражає прямий чи прихований гнів: “*Distressing!*” *wept a leopard*; *the donkeys were disgusted*.

Звукова форма промовистого імені *Disputatious Deeble*, що ґрунтується на алітерації звуку “d”, виражає невдоволеність, недоброзичливість і загальну негативну налаштованість персонажа: *I’m the Disputatious Deeble, / disharmonious and cross*.

Окрім домінування трьох основоположних звуків, фонетичне вираження емоції “гнів” здійснюється шляхом акцентування інших звуків алітерацією, що розкриває особливості різних аспектів цієї емоції.

Так, наприклад, алітерація звуку “m” стає осередком акумулювання, накопичення енергії, яка врешті вивільняється бурхливим “r”: *if you make your mother angry, / she will bite your tiny nose*. Звук “m” закладає основу, створює підґрунтя, на якому далі розкривається емоція: *I’m standing in the corner, / my mom is mad at me, / I’ll bet that it’s the bubble gum / still stuck to the TV...*

Алітерацією звуку “p” робиться спроба “вирішити проблему” [2]. На відміну від енергійних “r” та “s”, придиховий “p” не вибухає і руйнує, а рішуче виражає негативний вплив чинників, що викликають емоцію гніву: *Perhaps I’m being punished; “Repellant!” puled a puma; the pandas were appalled*.

Персонаж із власною назвою, в основу звукової форми якого покладена алітерація “p”, має цілком передбачуваний характер: у його поведінці буде виражено не шалене безум’я, а чітка і незмінна

негативна дія на оточуючі предмети: *I'm Picklepuss Pearl, and I'm not very nice, / I'm not made of sugar, I'm not made of spice, / my attitude's awful, my temper is vile, / I have no idea what it feels like to smile. / I'm Picklepuss Pearl, and I'm nasty and sour, / my wretched expression can wither a flower, / it takes but a blink of my miserable eye / for laughing hyenas to break down and cry.*

Звук “f” уособлює життєдайну енергію, що спрямовує вперед. Алітерацією цього звуку виражається стрімке спрямування імпульсу гніву на об'єкт: *Belinda Blue was furious, / she fumed, “I'm really mad!”* “F” містить у собі потугу, момент боротьби, напруження, яке ось-ось вивільниться назовні: *the ferrets fumed, “Unfair!” // fury filled their fiery eyes.*

Алітерація звуку “g” передає відтінок небажаної надлишковості [2], підкреслюючи потужну енергійність гніву: *“Disgraceful!” gabbed the gibbons.* Домінування звуку “g” у цьому рядку виражає надміру почуття, а поява “b” у словах “gabbed” та “gibbons” вкладає зміст “подолання перешкоди” [2], виходу за межі, вибуху. Така семантика звуків повністю збігається з характером киплячої емоції гніву, який за мить прорветься назовні: *“Barbaric!” boomed a bear; “Bizarre!” a badger bawled.*

На відміну від киплячого розбризкування гніву звуками “g” та “b”, звук “k” виражає емоцію менш імпульсивно: *“Uncalled for!” cawed the crows,* а мешканець “альтернативної реальності” “w” [2] вказує на неправильність, негативність емоції: *“How wicked!” whined a weasel.*

Крім окремих звуків, смислотворчу функцію вираження емоції “гнів” виконують особливі сполучення звуків – носового та проривного. Так, за Р. Г. Емерсоном, семантика сполучення носового та проривного може відображати гучний звук, удар [5], які досить часто супроводжують вираження емоції гніву: наприклад, стукання – *she pounded on the floor;* тупіт ногами – *the rabbits stamped their feet.*

Сполучення вищезазначених звуків може передавати не лише зовнішнє збурення і коливання, а також внутрішній імпульс, що проявляється в імені *Belinda Blue* та наступних фрагментах: *her tantrum grew and grew; I am angry, angry, ANGRY!* Емоційність прояву гніву поряд із фонетичними засобами виражають графічні

особливості – зміна величини літер та використання жирного шрифту.

Отже, здійснивши аналіз звукової форми лексичних одиниць, що вербалізують емоцію гніву в американському віршованому дискурсі для дітей, встановимо, що концептуалізація цієї емоції на фонетичному рівні виражається за допомогою звуків “r”, “s”, “d”, алітерації допоміжних “m”, “p”, “f”, “g”, “b”, “k”, “w”, а також поєднання носового та проривного звуків. У поєднанні зазначені звуки концептуалізують емоцію гніву, як таку, що є негативною, бурхливою, тривалою, інтенсивною, з можливістю стримання або повного виходу з-під контролю. Вираження емоції супроводжується гучними звуками, або потужним внутрішнім збуренням.

Перспективу подальших досліджень складає залучення до аналізу іконічної семантики вербального вираження інших емоцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Gilbert J. Speaking* (Out of Sight, Not Out of Mind) [Електронний ресурс] / Joseph Gilbert. – Режим доступу до ст.: <http://www.trismegistos.com/MagicalLetterPage/SSArticles/Frank.html>.
2. *Magnus M. What's in a Word? Evidence for Phonosemantics* [Електронний ресурс] / Margaret Magnus; University of Trondheim. – Trondheim, 2000. – Режим доступу: <http://www.trismegistos.com/Dissertation/DissIntro.htm>.
3. *Magnus M. The Meanings of Phonetic Features* [Електронний ресурс] / Margaret Magnus. – 1998. – Режим доступу до ст.: <http://www.trismegistos.com/MagicalLetterPage/Consonants.html>.
4. *Левицкий В. В. звуковой символизм. Мифы и реальность* : [монографія] / Виктор Васильевич Левицкий. – Черновцы : Черновицк. нац. ун-т, 2009. – 264 с.
5. *Emerson R. H. The Phonosemantics of Nasal-Stop Clusters* [Електронний ресурс] / Emerson Ralph H. – 1997. – Режим доступу: <http://www.trismegistos.com/MagicalLetterPage/SSArticles/Emerson.html>.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Prelutsky J. If Not for the Cat* / Jack Prelutsky. – New York : Scholastic Inc., 2004. – 40 p.
2. *Prelutsky J. It's Raining Pigs and Noodles* / Jack Prelutsky. – New York : Scholastic Inc., 2001. – 159 p.
3. *Prelutsky J. My Dog May Be a Genius* / Jack Prelutsky. – New York : Scholastic Inc., 2008. – 160 p.
4. *Prelutsky J. Ride a Purple Pelican* / Jack Prelutsky. – New York : Greenwillow Books. – 1986. – 64 p.
5. *Prelutsky J. Something BIG Has Been Here* / Jack Prelutsky. – New York : Scholastic Inc., 1990. – 160 p.
6. *Prelutsky J. The Frogs Wore Red Suspenders* / Jack Prelutsky. – Greenwillow Books. An Imprint of HarperCollinsPublishers, 2002. – 63 p.